

ارزیابی میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی دانشگاه تربیت مدرس
بر مبنای " استاندارد قابلیت های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی "

معصومه ترک *

افشین موسوی چلک **

محسن حاجی زین العابدینی ***

دریافت: ۱۳۹۲/۰۱/۲۰

پذیرش: ۱۳۹۲/۰۷/۰۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی دانشگاه تربیت مدرس بر مبنای استاندارد قابلیت های سواد اطلاعاتی مصوب انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و تحقیقاتی (ای.سی.ار.ال.) انجام گرفته است.

پژوهش از نوع توصیفی است. روش به کار رفته در آن پیمایشی بوده و گردآوری اطلاعات با کمک پرسشنامه انجام گرفته است. پرسشنامه شامل ۸۷ سوال بسته بود که بر اساس پنج استاندارد قابلیت های سواد اطلاعاتی آمریکا (ای.سی.ار.ال.) تهیه شد. جامعه آماری پژوهش شامل ۲۲۴ نفر از دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی دانشگاه تربیت مدرس بودند که ۱۵۱ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند.

یافته‌ها نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی دانشجویان بالاتر از حد متوسط می‌باشد و بین سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری تفاوت معنی داری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: سواد اطلاعاتی، استانداردهای سواد اطلاعاتی، دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، آموزش سواد اطلاعاتی، دانشگاه

تربیت مدرس

* کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی مازندران (ایستگاه تحقیقات جنگل و مرتع نوشهر) (نویسنده مسئول)

sara58t@yahoo.com

** استادیار گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه پیام نور، ایران؛ Mousaviatf@gmail.com

*** استادیار مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی؛ zabedini@gmail.com

مقدمه

سواد اطلاعاتی^۱ یکی از مشخصه‌های بارز جامعه اطلاعاتی^۲ است. سواد اطلاعاتی "مجموعه قابلیت‌ها و تواناییهای تشخیص این مساله است که چه زمانی به وجود اطلاعات نیاز است و چه زمانی نیاز نیست. همچنین توانایی جایابی، ارزیابی و استفاده مؤثر از اطلاعات مورد نیاز" می باشد (نظری، ۱۳۸۴). سواد آموزی صحیح اطلاعاتی، یک نگرش و مهارت جدید برای انجام وظایف در جامعه جدید به شمار می‌آید. فرد باسواد اطلاعاتی ارزش اطلاعات را تشخیص می‌دهد و همیشه تمایل به یادگیری دارد و زمانی که برای حل مشکل خودش، نیازمند اطلاعات است توانایی پیدا کردن و تحلیل آن را دارد و قادر است محتوی اطلاعاتی را به صورت انتقادی ارزیابی کند. همچنین می‌تواند محتوی اطلاعاتی را به درستی و با مهارت انجام دهد و از طرفی توانایی ایجاد دانش جدید را نیز دارد.

دانشگاه‌ها از مهمترین تولید کنندگان و مصرف کنندگان اطلاعات در جامعه جهانی محسوب می شوند بدین منظور برای ارتقای سواد اطلاعاتی خود نیازمند آموزش می‌باشند (اصلائی ملایری، ۱۳۸۳). یکی از گروه‌هایی که بیش از دیگر گروه‌ها به اطلاعات نیاز دارند دانشجویان هستند (غیائی، ۱۳۸۵). همه ساله هزاران دانشجوی جویای دانش وارد دانشگاهها می شوند که با پایگاه‌های الکترونیکی، فهرست‌های پیوسته، وب سایت‌ها، چند رسانه‌ای‌ها، و خلاصه اطلاعات محاصره‌اند، اما دانش چگونگی استفاده از آن را ندارند (عصاره، ۱۳۸۳). مهارت‌های سواد اطلاعاتی مهمترین ابزاری است که علاوه بر تجهیز دانشجویان به منظور ادامه تحصیل در مقطع تحصیلات تکمیلی، به آسانی آنها را به یادگیرندگان مادام‌العمر تبدیل می‌کند. دانشگاه باید دانشجویان را نه فقط برای کار در یک رشته خاص، بلکه برای یادگیری مادام‌العمر آموزش دهد (قاسمی، ۱۳۸۳). حال با توجه به نقش مهم

دانشگاه‌ها در امر آموزش و پژوهش و بالا بردن سطح سواد اطلاعاتی، ضرورت دارد که میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان نیز مورد سنجش قرار گیرد.

دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی پردیس نور وابسته به دانشگاه تربیت مدرس در مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری می‌تواند یکی از نمونه‌های تحقیقاتی در سنجش سواد اطلاعاتی باشد. کتابخانه این دانشکده با مجموعه‌ای تخصصی و با ارزش از منابع چاپی و غیر چاپی پذیرای تعداد زیادی از دانشجویان در زمینه پژوهشی و تخصصی می‌باشد. لذا با توجه به دور بودن این دانشکده از دانشگاه مادر و کتابخانه مرکزی دانشگاه تربیت مدرس، بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان و میزان آشنایی با فناوری اطلاعات و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر می‌تواند باعث پیشرفت و ترقی این جامعه دانشگاهی و رفع کمبودهای آن شود؛ چون داشتن سواد اطلاعاتی و مهارت‌های آن می‌تواند کمک فراوانی در زمینه‌های پژوهشی و مطالعاتی بنماید.

مسئله مورد پژوهش این است که آیا دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی تربیت مدرس سواد اطلاعاتی کافی جهت برطرف کردن نیازهای اطلاعاتی خود دارند؟ برای پاسخ به این پرسش با استفاده از استانداردهای قابلیت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی مصوب انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و تحقیقاتی آمریکا مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان مورد سنجش قرار گرفته تا نقاط قوت یا ضعف احتمالی شناسایی، نقاط قوت تقویت و برای از بین بردن نقاط ضعف راهکارهایی پیشنهاد شود.

پیشینه پژوهش

پندپذیر و چشمه سهرابی (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات

^۱ Information literacy

^۲ Information Society

دانشگاهی، دانشجویان دختر و پسر و بین دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. طیب‌نیا (۱۳۸۵) پژوهشی با عنوان "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی" انجام داد. بر اساس نتایج پژوهش بین سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی و استفاده از کتابخانه رابطه معنادار و از نظر سطح سواد اطلاعاتی بین دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد تفاوت معناداری وجود دارد. میزان سطح سواد اطلاعاتی در این دانشکده در مقطع تحصیلات تکمیلی بالاتر از حد متوسط می‌باشد

لاکهارت^۱ (۲۰۱۱) در پژوهشی سطح سواد اطلاعاتی در دانشگاه علم و صنعت شبه جزیره کبک آفریقای جنوبی، قبل و بعد از سیاست سواد اطلاعاتی و تأثیر این سیاست‌ها را در غنی‌سازی و بالا بردن سطح سواد از طریق برنامه‌های درسی و همچنین نقش کتابخانه‌ها در ارتقای سواد اطلاعاتی از طریق آموزش‌های آنلاین را بررسی نمود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تنها ادغام سیاست‌های سواد اطلاعاتی در برنامه‌های دانشگاه به منزله موفقیت آن نمی‌باشد بلکه نقش کتابداران دانشگاه از نظر کیفیت تدریس را نیز نباید نادیده گرفت و باید هر چیز را در جای خود برای تضمین موفقیت ادغام سواد اطلاعاتی در برنامه‌های این دانشگاه در نظر داشت.

پترسون^۲ (۲۰۰۹) پژوهشی با عنوان "تجزیه و تحلیل نیازمندی‌ها برای برگزیدن سواد اطلاعاتی در دانشگاه دوبلین" انجام داد. این پژوهش با هدف پایه‌گذاری سواد اطلاعاتی بین دانشجویان فوق لیسانس انجام گرفت. یافته‌ها نشان داد اکثر دانشجویان در درک سوالات پژوهش و استفاده از فنون جستجوی پیشرفته با مشکلاتی مثل عدم اعتماد به نفس روبه‌رو هستند. لازمه مهارت‌های خواندن و نوشتن اطلاعات، داشتن سواد رایانه‌ای است و بدون مهارت‌های

تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه بر اساس مدل شش مهارت بزرگ پرداختند نتایج بررسی نشان می‌دهد که مهارت جامعه‌مورد پژوهش در درک درست نیاز اطلاعاتی، راهبردهای جستجوی اطلاعات، ترکیب اطلاعات جدید با دانسته‌های قبلی خود، در حد مطلوبی می‌باشند. نتایج کلی پژوهش وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان را با میانگین ۳/۳۷ بالاتر از حد متوسط نشان می‌دهد.

امیری (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهرکرد پرداخت. بر اساس نتایج پژوهش دانشجویان از سواد اطلاعاتی بالاتر از حد متوسط برخوردارند و اکثر دانشجویان مشکل اصلی خود را در ارتقای سواد اطلاعاتی، فقدان منابع چاپی و الکترونیکی کافی دانستند. آنان برگزاری کارگاه‌های آموزشی توسط اساتید سواد اطلاعاتی جهت رفع مشکلات را پیشنهاد نموده‌اند.

اصغرینیا (۱۳۸۸) در پایان‌نامه خود با عنوان "بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی بر مبنای استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی آموزش عالی" (ACRL 2000) به این نتیجه رسید که مهارت جامعه‌مورد پژوهش در تشخیص ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز، دسترسی مؤثر و کارآمد به اطلاعات مورد نیاز، ارزیابی منتقدانه و تلفیق با دانش پیشین، استفاده از اطلاعات برای انجام یک هدف خاص، به صورت مؤثر، درک موضوعات اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات و دسترسی به آن به صورت اخلاقی و قانونی بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

قاسمی، دیانی، داورپناه و شعبانی (۱۳۸۶) وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی چهار دانشگاه فردوسی، تهران، شیراز و چمران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج بدست آمده نشان داد که بین دانشجویان مناطق مختلف

¹ lockhart

² Patterson

سال اول از آن و توصیه‌هایی درباره سواد اطلاعاتی، بیشتر به چگونگی دستیابی و استفاده دانشجویان از اطلاعات مورد نیازشان توجه دارد و با استفاده از ارزیابی سواد اطلاعاتی دانشجویان و مقایسه آن با استانداردهای موجود، به این نتیجه رسیده است که دانشجویان سال اول دید و درک روشنی از اطلاعات مفید و نحوه دستیابی به آن ندارند.

هدف پژوهش

هدف این پژوهش تعیین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی دانشگاه تربیت مدرس بر اساس استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی آموزش عالی است.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش انجام شده از نوع توصیفی و روش به کار رفته در آن پیمایشی بوده است. در پژوهش حاضر از پرسشنامه به عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. پرسشنامه بر اساس استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی و دارای ۸۷ پرسش اصلی می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها به تعداد ۲۲۴ پرسشنامه در بین دانشجویان در محل دانشکده، آزمایشگاه، کتابخانه و خوابگاه مربوطه توزیع شد که بعد از چهار ماه تعداد ۱۵۱ پرسشنامه بازگشت داده شد و اساس کار برای استخراج داده‌ها در این پژوهش قرار گرفت.

رایانه‌ای، دستیابی به هرگونه استاندارد سواد اطلاعاتی امکانپذیر نمی‌باشد.

پرین^۱، کامینگ^۲ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای پژوهشی با عنوان "مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان پرستاری، قبل و بعد از آموزش" که در پنجمین کنفرانس بین‌المللی مادام‌العمر در استرالیا برگزار شد به بررسی تاثیر آموزش مهارت‌های اطلاع‌یابی در دانشجویان پرداخته‌اند. در این مقاله با روش پیمایشی وبا استفاده از پرسشنامه و تحلیل داده‌های بدست آمده سواد اطلاعاتی دانشجویان سال اول پرستاری مورد مطالعه قرار گرفت و به این نتیجه رسیدند که گنجاندن آموزش‌های سواد اطلاعاتی در برنامه‌های درسی پرستاران سودمند می‌باشد و موجب بالا بردن کیفیت دانش فارغ التحصیلان می‌شود.

پروتی فل^۳ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان "سواد اطلاعاتی، استفاده از اطلاعات باکیفیت" بیان می‌دارد که با گسترش سواد اطلاعاتی در جامعه می‌توان شرایطی را فراهم آورد که مردم آزادانه و بدون اتکا و وابستگی به منابع اطلاعاتی شفاهی و بی‌اعتبار به کسب اطلاعات با کیفیت و مناسب پرداخته و موجبات توسعه همه جانبه را فراهم آورند.

لو^۴ (۲۰۰۶) در پژوهش خود با عنوان "ارائه مدلی برای واحد درسی سواد اطلاعاتی در دانشگاه علوم انسانی" به مساله درس سواد اطلاعاتی پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که هر دانشگاه متناسب با اهداف، نیازها و محیط‌های آموزشی خود، نیازمند مدلی خاص برای طراحی درس سواد اطلاعاتی است. نتایج این پژوهش عواملی را که نیازمند به کارگیری آنها در درس سواد اطلاعاتی می‌باشد، شناسایی و سپس معرفی می‌کند.

سیمنز^۵ (۲۰۰۱) در پایان نامه دکترای خود در ویرجینیا با عنوان سواد اطلاعاتی: مطالعه‌ای درباره استنباط دانشجویان

¹.Perrin, cumming

². Cumming, kaye

³.Protee fel

⁴.Lou

⁵.Simnz

جامعه پژوهش

جامعه مورد پژوهش در این تحقیق کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی دانشگاه تربیت مدرس می‌باشند که در نیمسال دوم ۱۳۸۹-۱۳۹۰ در این دانشکده حضور فیزیکی داشته‌اند.

داده‌های جدول ۲ بیانگر آن است که از تعداد کل پاسخگویان ۱۰۰ نفر (۶۶/۲ درصد) در گروه منابع طبیعی و ۵۱ نفر (۳۳/۸ درصد) در گروه علوم دریایی مشغول به تحصیل می‌باشند. توزیع فراوانی جامعه مورد مطالعه به تفکیک رشته تحصیلی در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی نمونه پژوهش به تفکیک رشته تحصیلی

رشته	فراوانی	درصد فراوانی
جنگلداری	۲۷	۱۷/۹
محیط زیست	۲۶	۱۷/۲
صنایع چوب	۱۰	۶/۶
آبخیزداری	۲۴	۱۵/۹
مرتع داری	۱۰	۶/۶
فیزیک دریا	۹	۶
بیولوژی جانوران دریا	۱۳	۸/۶
پرورش آبزیان	۳	۲
شیلات	۲۹	۱۹/۲
کل	۱۵۱	۱۰۰

داده‌های جدول ۳ بیانگر آن است که از تعداد ۱۵۱ نفر کل پاسخگویان، رشته جنگلداری ۲۷ نفر (۱۷/۹ درصد)، محیط زیست ۲۶ نفر (۱۷/۲ درصد)، صنایع چوب ۱۰ نفر (۶/۶ درصد)، آبخیزداری ۲۴ نفر (۱۵/۹ درصد)، مرتع داری ۱۰ نفر (۶/۶ درصد)، فیزیک دریا ۹ نفر (۶ درصد)، پرورش آبزیان ۳ نفر (۲ درصد)، شیلات ۲۹ نفر (۱۹/۲ درصد) می‌باشند. به نسبت کل رشته شیلات با ۱۹/۲ درصد بیشترین و پرورش آبزیان با ۲ درصد کمترین دانشجو را دارد.

فرضیه اول: بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری وجود دارد. برای آزمون فرضیه اول از آزمون لوین و تی استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

یکی از ویژگی‌های جمعیت شناختی پژوهش حاضر جنسیت و مقطع تحصیلی می‌باشد که جدول ۱ فراوانی جامعه مورد مطالعه را به تفکیک زیر نشان می‌دهد.

جدول ۱. توزیع فراوانی نمونه پژوهش بر حسب جنسیت و مقطع تحصیلی

جنسیت	کارشناسی ارشد		دکتری	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
مرد	۵۸	۵۵/۷۶	۲۸	۵۹/۵۷
زن	۴۶	۴۴/۲۳	۱۹	۴۰/۴۲
کل	۱۰۴	۶۸/۹۰	۴۷	۳۱/۱۲

با توجه به داده‌های جدول ۱ بیشترین تعداد فراوانی پاسخ دهندگان مربوط به مقطع کارشناسی ارشد (۶۸/۹۰ درصد) است که از این تعداد ۴۶ نفر زن و ۵۸ نفر مرد می‌باشند. کمترین تعداد فراوانی پاسخ دهندگان نیز متعلق به مقطع دکتری (۳۱/۱۲) است که از این تعداد ۱۹ نفر زن و ۲۸ نفر مرد می‌باشند.

توزیع فراوانی جامعه مورد مطالعه به تفکیک گروه تحصیلی در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی نمونه پژوهش به تفکیک گروه تحصیلی

گروه تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
منابع طبیعی	۱۰۰	۶۶/۲
علوم دریایی	۵۱	۳۳/۸
کل	۱۵۱	۱۰۰

جدول ۴. نتایج آمار توصیفی فرضیه اول بر اساس کلیه استانداردها

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای میانگین
زن	۶۵	۴/۰۹۲۸	۰/۴۴۵۷۶	۰/۰۵۵۲۹
مرد	۸۶	۴/۱۹۸۱	۰/۵۲۰۰۳	۰/۰۵۶۰۸

جدول ۵. نتایج آمار استنباطی فرضیه اول بر اساس کلیه استانداردها

V _۲	فرض برابری واریانس	آزمون لوین (تساوی واریانس دو جامعه)		آزمون تساوی میانگین دو جامعه (آزمون تی)						
		F	سطح معنی داری	T	درجه آزادی	سطح معنی داری دو دنباله	اختلاف میانگین	اختلاف انحراف معیار	سطح معنی داری ٪ ۹۵	
									حد بالا	حد پایین
۲	فرض برابری واریانس	۰/۲۳۲	۰/۶۳۸	-۱/۳۰۹	۱۴۹	۰/۱۹۲	-۰/۱۰۵۳۵	۰/۰۸۰۴۵	-۰/۲۶۴۳۳	۰/۰۵۳۶۳
	فرض عدم تساوی واریانس			-۱/۳۳۸	۱۴۶/۵۹۵	۰/۱۸۳	-۰/۱۰۵۳۵	۰/۰۷۸۷۵	-۰/۲۶۰۹۸	۰/۰۵۰۲۸

نتیجه آزمون سنجش میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان زن و مرد بر اساس کلیه استانداردها دارای دو خروجی است که خروجی اول مبین آمار توصیفی مربوط به دو نمونه دانشجویان زن و مرد می باشد و در آن تعداد داده ها و شاخص های توصیفی را بر حسب دو گروه زن و مرد نشان می دهد.

خروجی دوم نتایج مربوط به آمار استنباطی آزمون است و شامل دو قسمت بوده که قسمت اول آزمون لوین به آزمون تساوی واریانس دو جامعه می پردازد و قسمت دوم آزمون تی نتایج آزمون تساوی میانگین دو جامعه را برای هر دو حالت تساوی و عدم تساوی ارائه می کند.

سطح معنی داری مربوط به آزمون لوین برابر با ۰/۶۳۸ و بزرگتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ درصد می باشد در نتیجه

از آزمون تی نتیجه به شرح زیر می باشد.

۱- با توجه به اینکه سطح معنی داری (Sig) آزمون تساوی میانگین برابر با ۰/۱۹۲ با فرض عدم تساوی واریانس بیشتر از ۰/۰۵ درصد است پس (H_1) فرض پژوهش رد شده و (H_0) پذیرفته می شود پس می توان بیان کرد بین میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان زن و مرد بر اساس کلیه استانداردها تفاوتی وجود ندارد و بنابراین فرضیه اول پژوهش رد می شود.

۲- چون حد بالا مثبت و حد پایین منفی است پس تفاوت میانگین دو جامعه معنی دار نبوده تساوی میانگین دو جامعه پذیرفته می شود و به عبارت دیگر $\mu_1 = \mu_2 \rightarrow \mu_1 - \mu_2 = 0$

فرضیه دوم: بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معناداری وجود دارد.

برای آزمون فرضیه دوم از آزمون لوین و تی استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۶. نتایج آمار توصیفی فرضیه دوم بر اساس کلیه استانداردها

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای میانگین
زن	۱۰۴	۴/۰۹۰۱	۰/۴۱۱۲۸	۰/۰۴۰۳۳
مرد	۴۷	۴/۲۹۱۵	۰/۶۱۴۶۶	۰/۰۸۹۶۶

جدول ۷. نتایج آمار استنباطی فرضیه دوم بر اساس کلیه استانداردها

	آزمون لوین (تساوی واریانس دو جامعه)	آزمون تساوی میانگین دو جامعه (آزمون تی)								
		F	سطح معنی داری	T	درجه آزادی	سطح معنی داری دو دنباله	اختلاف میانگین	اختلاف انحراف معیار	سطح معنی داری % ۹۵	
									حد بالا	حد پایین
V ۲	فرض برابری واریانس	۸/۴۱۶	۰/۰۰۴	-۲/۳۷۱	۱۴۹	۰/۰۱۹	-۰/۲۰۱۳۹	۰/۰۸۴۹۴	-۰/۳۶۹۲۴	۰/۰۳۳۵۴
	فرض عدم تساوی واریانس			-۲/۰۴۹	۶۵/۳۰۴	۰/۰۴۵	-۰/۲۰۱۳۹	۰/۰۹۸۳۱	-۰/۳۹۷۷۱	۰/۰۰۵۰۷

واریانس‌ها برابر نیست. پس برای نتیجه‌گیری در مورد اثبات عدم تساوی و یا تساوی میانگین دو جامعه آماری با استفاده از آزمون تی نتیجه به شرح زیر می‌باشد.

۱- با توجه به اینکه سطح معنی داری (Sig) آزمون تساوی میانگین برابر با ۰/۰۴۵ با فرض عدم تساوی واریانس کمتر از ۵٪ درصد است پس (H_1) فرض پژوهش پذیرفته شده و (H_0) رد می‌شود پس می‌توان بیان کرد بین سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری بر اساس کلیه استانداردها تفاوت معنی‌داری وجود دارد و بنابراین فرضیه دوم پژوهش پذیرفته می‌شود.

۲- چون حد بالا و حد پایین منفی است پس تفاوت میانگین دو جامعه کمتر از صفر بوده و میانگین جامعه اول از

نتیجه آزمون سنجش میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری بر اساس کلیه استانداردها دارای دو خروجی است که خروجی اول مبین آمار توصیفی مربوط به دو نمونه دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری می‌باشد و در آن تعداد داده‌ها و شاخص‌های توصیفی را بر حسب دو گروه زن و مرد نشان می‌دهد.

خروجی دوم نتایج مربوط به آمار استنباطی آزمون است و شامل دو قسمت بوده که قسمت اول آزمون لوین به آزمون تساوی واریانس دو جامعه می‌پردازد و قسمت دوم آزمون تی نتایج آزمون تساوی میانگین دو جامعه را برای هر دو حالت تساوی و عدم تساوی ارائه می‌کند.

سطح معنی داری مربوط به آزمون لوین برابر با ۰/۰۰۴ و کمتر از سطح معنی‌داری ۵٪ درصد می‌باشد در نتیجه

$$1- \mu_2 < \mu_1 \rightarrow \mu_0$$

نتیجه‌گیری و بحث

نتیجه مطالعه جمعیت شناختی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی دانشگاه تربیت مدرس واحد پردیس نور نشان داد که از تعداد ۱۵۱ پاسخ دهنده ۸۶ نفر (۵۷ درصد) مرد و تعداد ۶۵ نفر (۴۳ درصد) زن هستند. همانطور که آمار نشان می‌دهد اکثر دانشجویان مرد می‌باشند.

بررسی مقطع تحصیلی جامعه‌ی پژوهش نیز نشان می‌دهد که از ۸۶ دانشجوی مرد به تعداد ۵۸ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۲۸ نفر در مقطع دکتری مشغول به تحصیل هستند. همچنین از ۶۵ دانشجوی زن به تعداد ۴۶ نفر در مقطع ارشد و ۱۹ نفر در مقطع دکتری می‌باشند.

در مقایسه گروه تحصیلی، گروه علوم دریایی ۵۱ نفر (۳۳/۸ درصد) و گروه منابع طبیعی به تعداد ۱۰۰ نفر (۶۶/۲ درصد) مشغول به تحصیل می‌باشند. از بین پاسخ‌دهندگان گروه شیلات با ۱۹/۲ درصد بیشترین و پرورش آبزیان با ۲ درصد کمترین دانشجو را داراست. همچنین ۳۹/۱ درصد از پاسخ‌دهندگان بدون مقاله ۹۳/۴ درصد بدون کتاب بودند.

در فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان زن و مرد تفاوت وجود دارد یافته‌های حاصل از پژوهش در رابطه با تفاوت بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان زن و مرد با توجه به کلیه سوالات اساسی پژوهش نشان می‌دهد که هیچ تفاوتی بین سطح سواد اطلاعاتی این دو گروه وجود ندارد و جنسیت نقشی در آن ندارد.

در فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری تفاوت وجود دارد. یافته‌های حاصل از پژوهش در رابطه با تفاوت بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان مقاطع تحصیلی

کارشناسی ارشد و دکترا با توجه به کلیه سوالات اساسی پژوهش نشان می‌دهد. بین میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری بر اساس استانداردها تفاوت وجود دارد بنابراین مقطع تحصیلی بالاتر تأثیر مثبتی در افزایش قابلیت‌های سواد اطلاعاتی دارد.

در این پژوهش سواد اطلاعاتی دانشجویان بر اساس استاندارد قابلیت‌های آموزش عالی که شامل پنج استاندارد می‌باشد مورد سنجش قرار گرفت. با توجه یافته‌های پژوهش مهارت دانشجویان از نظر درک درست ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز، دسترسی مؤثر به اطلاعات مورد نیاز، ارزیابی اطلاعات انتخاب شده و تلفیق آن با دانش پیشین، استفاده مؤثر از اطلاعات به منظور دست‌یابی به هدف خاص، درک مسائل اجتماعی، اقتصادی و حقوقی مربوط به استفاده و دسترسی به اطلاعات با رعایت اصول اخلاقی و قانونی، با توجه به میانگین به دست آمده از مجموع پرسشنامه پاسخ دهنده‌گان بالاتر از حد متوسط می‌باشد.

همچنین سواد اطلاعاتی دانشجویان با توجه به جنسیت (زن و مرد) و مقطع (دکتری و ارشد) با در نظر گرفتن کلیه استانداردها مورد سنجش قرار گرفت و نتایج پژوهش نشان داد که هیچ تفاوتی در این دانشکده از نظر سواد اطلاعاتی بین دانشجویان زن و مرد وجود ندارد. یافته‌های به دست آمده در مورد مقطع نشان داد که بین دکتری و ارشد تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بطور کلی وجود تفاوت معنی‌دار بین سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری برای کل پرسشنامه و برای هر یک از استانداردها نشان می‌دهد که مقطع تحصیلی بالاتر تأثیر مثبتی در افزایش قابلیت‌های سواد اطلاعاتی دارد.

میزان استفاده دانشجویان از اینترنت و بانک‌های اطلاعاتی برای به دست آوردن اطلاعات در حد زیادی است و این دانشکده از فناوری‌های نوین اطلاعاتی و منابع کتابخانه‌ای و آزمایشگاهی نسبتاً خوبی برخوردار می‌باشد. دانشجویان با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و دسترسی آنلاین به اینترنت در

۶. مشارکت اعضای هیات علمی در برگزاری دوره‌های آموزشی سواد اطلاعاتی که از طرف کتابخانه دانشکده و توسط کتابدار برای دانشجویان برگزار می‌شود. (استفاده از تجارب آنها در تدوین و اصلاح برنامه‌های آموزشی)

۷. به رسمیت شناختن واحد درسی سواد اطلاعاتی برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها به عنوان درسی پایه برای دانشجویان.

منابع

اصغرینیا، فاطمه. (۱۳۸۸). بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی بر مبنای "استاندارد قابلیت های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی". پایان نامه. کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

امیری، زهرا. (۱۳۸۹). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهر کرد. پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات، ماهنامه ارتباط علمی، دوره ۱۵، شماره ۳.

پندپذیر، معصومه؛ چشمه سهرابی، مظفر. (۱۳۸۹). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشجویان علوم پزشکی کرمانشاه براساس مدل شش مهارت آیزنبرگ و برکویتز. تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی، دوره ۱۶، شماره ۲، ص. ۱۱۵-۱۳۷.

طیب نیا، ویدا. (۱۳۸۵). "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

عصاره، فریده. (۱۳۸۳). سواد اطلاعاتی با ایجاد مهارت‌های لازم در دانشجویان برای دستیابی و استفاده از اطلاعات. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی (مجموعه مقاله‌ها). به کوشش رحمت الله فتاحی. سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ص. ۲۱۵.

فضای دانشگاه و خوابگاه نیازهای اطلاعاتی خود را برآورده می‌کنند. پژوهش حاضر با توجه به «استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی» میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان را بالاتر از حد متوسط برآورد کرد در نتیجه دور بودن دانشکده از دانشگاه مادر و کتابخانه مرکزی آن نقش چندانی در کاهش سواد اطلاعاتی دانشجویان نداشته است. اما باید درصد ضعف هایی که بین دانشجویان دانشکده وجود دارد ریشه یابی و توجه مسئولان به این امر جلب شود تا با تمهیداتی این نقاط ضعف و کمبودها مرتفع گردد. همچنین برگزاری کارگاههای آموزشی سواد اطلاعاتی با مشارکت کتابداران متخصص در سواد اطلاعاتی، می‌تواند یکی از راهکارهای رفع این ضعفها باشد.

پیشنهاد های پژوهش

۱. نظر سنجی سالیانه برای تعیین نیازهای آموزشی دانشجویان، کتابداران و اعضای هیأت علمی دانشگاه
۲. دعوت از اساتید و پیش کسوتان کتابداری جهت ارائه سمینار و توجیه اهمیت نقش کتابخانه و حرفه کتابداری در توسعه اهداف آموزشی - پژوهشی دانشگاه.
۳. فراهم نمودن بستر مناسب در کتابخانه جهت ارائه خدمات اطلاعاتی بهتر جهت ارتقای سواد اطلاعاتی دانشجویان.
- تهیه بروشورها و راهنماهای مفید و مناسب و تشویق دانشجویان برای استفاده از آن جهت دستیابی به اطلاعات.
۴. در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی علاوه بر دانشجویان، اعضای هیات علمی نیز باید از سیاست‌ها و برنامه‌های آموزش سواد اطلاعاتی اطلاع داشته باشند
۵. برای آموزش و ترویج سواد اطلاعاتی لازم است نهادهایی در سطح عالی مدیریتی و در وزارتخانه‌هایی که متولی آموزش هستند ایجاد شوند تا برنامه‌ریزی‌ها در امر آموزش سواد اطلاعاتی به شکل سازمان یافته و با توانمندی بیشتری ادامه یابد.

- Lockhart.(2011). Information Literacy, policy development, academic library, Cape Peninsula University of. Technology, South Africa, available at: cape peninsula university of technology libraries, 32nd IATUL, conference warsway, 29may-2june2011.
- Lou, A. (2006). A model for information literacy course development: a liberal arts university perspective. *Library Review*, 55 (4), 249-258.
- Patterson, A.(2009). A needs analysis for information literacy provision for research: a case study in University College Dublin. *journal of Informationliteracy*,3(1),5-18.[online],Availableat: <http://ojs.lboro.ac.uk/ojs>. Retrieved 2 Agu 2011.
- Perrin, chery; Cumming, k .(2008). Nursing students information literacy skills prior to and after information literacy instruction.
- Seamans, Nancy H.(2001). Information literacy astudy of freshman students perceptions, with recommendations, PHD theses, virginia polytechnic institute state university.
- غیائی، میترا. (۱۳۸۵). مقایسه تطبیقی سواد اطلاعاتی دانشجویان رشته های علوم انسانی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد(بابل، پیام نور، مازندران). دانشگاه آزاد بابل. ص. ۱۳۹.
- قاسمی، علی حسین. (۱۳۸۵). "بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و انطباق آن با استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL و چهار سند توسعه ملی". پایان نامه دکتری. دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- قاسمی، علی حسین. (۱۳۸۳). ضرورت و چگونگی آموزش سواد اطلاعاتی در توسعه و تقویت آموزش عالی. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی: مجموعه مقاله‌های همایش. آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی و موزه‌ها، مشهد ۱ و ۲ خرداد ۱۳۸۳. به کوشش رحمت الله فتاحی و دیگران. مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- نظری، مریم. (۱۳۸۴). سواد اطلاعاتی. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران. ۱۱۷ص.